

לבעל הבור: **אנא, תוראי בבירך אשכחתי**, אני, את שורי מצאתי בבורך כשהוא הרוג, לפיכך עיקר הנזק נחשב עליך. לכן, **מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך**, מה שאיני יכול לגבות מבעל השור הדוחף, **משתלימנא מינך!** אני אגבה ממך.

ועתה הגמרא מביאה מימרא נוספת בדין קדשים שהזיקו:

אמר רבא, בהמה שהופרשה לקרבן תודה, שהזיקה בעודה תמה, **גובה הנזק את תשלום נזקו רק מבשרה**. ואם אין בשרה שוה כדי חצי הנזק, **אינו גובה מלחמה**, אין הנזק גובה אותו מארבעים הלחמים הבאים עם קרבן התודה⁽³⁰⁾.

אבל הכא, כאן בבהמת שלמים שהזיקה, **מי מצי אמר "רק בשר אזיק"**, ואילו **אימורין לא אזיק**? וכי יכול הנזק לומר שרק הבשר הוא שהזיק ולא האימורים? כלומר, האם יתכן לייחס את הנזק יותר אל הבשר מאשר אל האימורים? וכיון שאין לייחס את הנזק לאימורים יותר מאשר אל הבשר, סובר רבי אבא שבזה מודה רבי נתן שלא משתלם מהבשר את מה שלא ניתן להשתלם מהאימורים⁽²⁹⁾.

ותמהה הגמרא: זה שאין הנזק גובה לחם מלחמי התודה, הרי **פשיטא** הוא! שהרי הלחם לא השתתף בנגיחה, ואת הנזק שהזיק שור תם אין גובין אלא מגופו של המזיק, ומה איפוא בא רבא להשמיענו?

סובר שגובין מהבשר כנגד האימורים. וקושיית הגמרא היא להיפך, שלרבי נתן פשיטא, ולרבנן אין זה הדין. אך רש"י דוחה פירוש זה ראה שם.

30. קרבן תודה הוא קרבן שלמים, שמביא אותו האדם כהודאה על ניסים שנעשו לו, כגון חולה, או יורדי הים וכולי. וחייב להביא עימה ארבעים לחמים [חלות, רקיקין, ורבוכה, שהם סוגי מצות, וכן לחם חמץ עשרה מכל מין]

והתוס' כתבו, שאף על פי שלעיל פירש רבא את המשנה שהכוונה היא "נכסים שאין בהם דין מעילה", והיינו למעוטי אף קדשים קלים, ולא פירש את המשנה כרבי יוסי הגלילי, מכל מקום, מימרא זו אמר בשיטת רבי יוסי הגלילי.

וראה בהערות על התוס' מה שכתבו האחרונים בדעת הרמב"ם, שדין זה מתפרש גם לדעת הרמב"ם. כי יש לחלק בין שלמים שהזיקו לשלמים שהוזקו. לפי שלענין מזיק, נחשב בעלים כל מי שבידו לשמור. ראה שם.

התוס' שהם כשני מזיקים, מכל מקום, יש לומר שבא להשמיענו שלא נחלק ונאמר שהוא מזיק אחד.

וראה עוד במלחמות וברז"ה לקמן שם [וראה בסוכת דוד אות יז מה שכתב בדבריהם].

29. וביארו התוס' שסברא זו אפשר לאומרה גם אם נסבור שכל אחד עושה את כל הנזק, כי היות ונמצא השור הניזוק בבור, יש לניזק טענה יתרה על בעל הבור, ולכן יכול לגבות את היתרה ממנו. ועוד כתבו, שאפשר כי לפי תירוץ הזה סובר רבי נתן שכל אחד עושה רק מחצית הנזק [וכמבואר לקמן נג א], ובכל זאת, בבור, משום שגמר את ההזיק, דומה הוא כאילו עשאו כולו [כמבואר בתוס' לקמן שם]. וראה בהערות על התוס' מה שכתבנו.

כל מה שביארנו במהלך הסוגיא הוא לפי הלשון הראשון ברש"י.

ואילו בלשון השני פירש רש"י, שרבי אבא

הם המכשירים את הקרבת התודה, **לימא ליה**, יכול המזיק לומר לניזק: **את אכלת בשר, ואנא אייתי לחם!** וכי אתה תאכל את הבשר, ואני אצטרך להביא את הלחם! כלומר, כיון שהלחמים מכשירים את הבאת הקרבן, הייתי אומר שעל הניזק, המקבל את הבשר לאכילה, להביא את הלחמים, לכן **קא משמע לן רבא, דלחם חיובא דבעלים הוא**. הבאת הלחם הוא חיוב המוטל על המביא את קרבן התודה, ולכן על המזיק להביאם⁽³³⁾.

שנינו במשנה: **נכסים שהן של בני ברית**. חיוב נזיקין הוא רק כשהזיק נכסים של ישראלים, שהם בני ברית.

משיבה הגמרא: **סיפא איצטריך ליה**, רבא השמיענו דין זה בגלל סיום דבריו, שאותם הוא בא להשמיענו,⁽³¹⁾ **שאמנם ניזק אוכל את בשר קרבן התודה לאחר הקרבת האימורין**, כי יכול לגבותו מהבעלים בגלל הנזק, ואולם **המתכפר**, הבעלים שהפרישו את הקרבן, דהיינו המזיק, הוא **המביא את הלחם** [ארבעים לחמי התודה], למרות שהוא אינו אוכל את הבשר⁽³²⁾.

אך שואלת הגמרא: **הא נמי, פשיטא!** אף דין זה דבר פשוט הוא, שאין הניזק צריך להביא את לחמי התודה.

ומשיבה הגמרא: **מהו דתימא, שמא תאמר, כיון דלחם הכשירא דזבחה הוא**, שהלחמים

כיון שהוחלט השור לניזק, ישחט ויזרק על שם הניזק, ולא יעלו לבעלים לשם חובה, ויצטרך תודה אחרת, וממילא יביא לחמה, ומה מחדשת כאן הגמרא שהמתכפר מביא לחמה. ראה שם.

33. הקשה החזו"א [ג טו], הרי גם זה פשיטא הוא, כיון שאין הניזק גובה מחיים אלא רק את הבשר לאחר שחיטה, ולמה יש להזקיקו שיביא לחמה? וכתב, "ואפשר, דיש מקום לומר, שאין כאן גוף המזיק בעולם לגבות הימנו, שהרי בלא לחם אין לו תקנה, ואין המזיק שוה כלום. והלכך, אף אם מביא לחם ומקריבו, הוי פנים חדשות, ובשעת הנזק כבר נפטרו הבעלים, שהרי תם אינו משלם אלא מגופו, והרי אין כאן גוף, אלא שאפילו אם יהיה הדין כן, יש לו לניזק הזכות להביא לחם ולתקן שיהיה ראוי לגבות הימנו, ומשעה ראשונה יש כאן גוף לגבות כיון שביד הניזק לתקנו, ומכל מקום, בלא הבאת לחם, יש לומר שאין כאן מקום לגבות הימנו, ולזה קא משמע לן, כיון שהבעלים חייבים בלחמה, מקרי למפרע הבשר נכסי הבעלים

ורבנו חננאל מביא את דברי רבא, שנסתפק מי מביא את הלחם, האם המתכפר או הניזק, ומסיק שהמתכפר מביא. ומביא עוד גירסא אחרת בשם אחד הגאונים: אמר רבא, תודה שהזיקה, לרבי יוסי הגלילי משתלם חצי נזק מבשרה, אבל לא מאימוריה. והניזק אוכל בשר, ומתכפר מביא לחמה, היינו קמייאת דרבא [כי גם לענין שלמים לעיל גורסים "רבא"]. סיפא איצטריכא ליה, מהו דתימא, לימא ליה מזיק: את אכלתא בישראל, אנא אייתי לחמא?! קא משמע לן דאמר ליה הניזק: לחם, למאי אתי? לכפרה! אני, מי אית לי כפרה בגווה!?

31. בתשובות רב האי גאון הקשה על לשון הגמרא "סיפא איצטריכא ליה", היכי איתמר סיפא? אבל לגירסה שמביא רבנו חננאל [מובא בהערה קודמת] ניחא.

32. ראה לעיל יב ב הערה 32 בשם הקצוה"ח שלא הוי ממון בעלים לענין שהקונה מתכפר. ומוכיח כן מהדין כאן, שאם כן, תודה שהזיקה,

שבשור תם שהזיק יש זכות לניזק לגבות את נזקו מגופו של השור, בכל זאת, אם היה השור הנוגח הפקר בשעת הנגיחה, וזכה בו אדם אחר, אין הניזק יכול לגבות נזקו מגוף השור⁽³⁸⁾.

ועוד דרך לביאור דברי המשנה:

רבינא אמר, "נכסים מיוחדין" שאמרה המשנה, בא **למעוטי** כשנגח השור, ואחר כך, לפני שהספיק הניזק להעמידו לדין, הקדיש הבעלים את השור.

וכן, אם נגח השור, ואחר כך הפקיר הבעלים את השור לפני שהעמידו הניזק לדין בשני האופנים האלה אין גובין מגוף השור⁽³⁹⁾. ו"נכסים מיוחדים" שאמרה

ואלא, אם נאמר שכוונת המשנה לפטור במקרה הפוך, **דנגח תורא דהפקר לתורא דידן**, שור של הפקר נגח שור של ישראל, אף זה תמוה, כי מי תובע ממנו לגבות מהשור? **ליזיל, וליתיה!** ילך הניזק, ויזכה בשור המזיק לעצמו, ואין מי שיעכב בעדו כי הרי השור הפקר⁽³⁷⁾.

ומשיבה הגמרא: אכן כוונת המשנה לפטור את השור המזיקו במקרה שנגח שור הפקר לשור של ישראל. ומה ששאלת, מדוע לא ילך הניזק ויזכה בו? יש ליישב, שמדובר **בשקדם וזכה בו אחר**.

דהיינו, לאחר ששור ההפקר נגח את שורו, זכה בו אדם אחר עוד לפני שהספיק הניזק לזכות בו. ומשמיעה המשנה כי למרות

הכתוב היא שהוא פטור. והיינו, שלא נתחדש בתורה שהחיוב הוא על הבעלים ולא חיובא דשור, אלא באמת הוא חיובא דשור, רק שיש גזירת הכתוב לפטור בהפקר. וכן הוכיח האור שמח פ"ב מגניבה ה"א.

ובמרומי שדה כתב, שבית דין מגבין שור הפקר לניזק, ודוקא בדיעבד, אם קדם וזכה בו אחר, פטור. אבל על פי דין, לכתחילה, אסור לאדם אחר לזכות בו ולהפסיד את שעבודו של הניזק, לפי שהניזק זוכה בו בתורת תשלומין. וזהו שאמרו בגמרא "ליזול, ליתיה".

[ובעיקר תירוץ הגמרא יש להעיר, שנכסים שאין בהם מעילה ונכסים של בני ברית מדובר בנזקין, ואילו נכסים מיוחדין מדובר במזיקין, וראה ברש"י וברע"ב המפרשים במשנה כפי ההוה אמינא, שמדובר בניזקין. וראה שם בתוי"ט.

39. הקשו האחרונים, באופן שהפקיר, נימא "ליזיל וליתיה". וכתב המהדו"ב כי צריך לומר

37. ראה בסוף ההערה הבאה בשם מרומי שדה שזהו מדין גביה.

38. ובתוס' רבנו פרץ הקשה לפי רבי עקיבא [לקמן לג א] הסובר יוחלט השור לניזק, איך יוכל אחר לזכות בו, והרי הוא כבר הוחלט לניזק משעת עשיית הנזק? ומתרץ, דלא זכי ליה רחמנא לניזק אלא בשור שיש לו בעלים בשעת הנזק, שבו דיבר הכתוב, דכתיב [שמות כא לה] "כי יגוף שור איש את שור רעהו". והרמב"ם הלכות נז"מ פ"ח ה"ד כתב דנפקא ליה מדכתיב "שור רעהו". וראה בשיטמ"ק שנלמד מהדין המוזכר לקמן, דבעינן שיהא בבעלים.

ומתבאר, שלולי מיעוט התורה, היה גובה הניזק מהשור, למרות שלא היו לו בעלים בשעת הנגיחה. והיינו, שחל על השור עצמו דין גביה, ולא מחמת הבעלים. וכתב הגר"ח [בחי' על הש"ס] שגם לאחר גילוי התורה ששור הפקר פטור, נשאר כך גדר החיוב, שחל על השור עצמו דין גביה, ומה ששור הפקר פטור, גזירת

כך הפקיר בעליו את השור פטור השור ממיתה, לפי שנאמר לגבי שור שנגח אדם [שמות כא] "והועד בבעליו, והמית איש, השור יסקל וגם בעליו יומת". סמכה התורה "והמית איש, והשור יסקל" ל"בעליו יומת", ללמדנו, שאין החיוב אלא עד שתהא מיתה של הניזק, דהיינו "והמית איש", והעמדה בדין, דהיינו "השור יסקל", שוין כאחד, (42) בבעלות אחת, (43) שעל שניהם יחד נאמר "בעליו".

המשנה, פירושו, שיהיו מיוחדים לאדם אחד משעת הנגיחה ועד שעת העמדה בדין (40).

ומביאה הגמרא שדין זה מפורש גם בברייתא:

תניא נמי הכי, שנינו כך בברייתא: **יתר על כן**, (41) **אמר רבי יהודה: אפילו נגח השור אדם והרגו, ואחר כך הקדיש בעל השור את שורו, וכן אם נגח השור והרג אדם, ואחר**

בשיטמ"ק בשם רבינו יונתן, לחלק בין הפקר למכר. שבמכר, אע"פ שנתן דמים, עדיין שם בעלים ראשונים עליו, והוי כאילו לא מכרו. אבל כשהפקיר, פקע שם בעליו ממנו, וכדי לחייב צריך שיהיו לו בעלים משעת נגיחה עד שעת העמדה בדין [וראה בהערה 43].

וראה בלח"מ פ"ח מהלכות נזק"מ שאין נפקא מינה לדינא בין תירוצו של רבינא לתירוץ הקודם.

41. דהיינו, לא רק אם היה השור הפקר בעת נגיחה, אלא אף אם הופקר רק אחר כך. מהדו"ב.

42. רש"י מביא לשון הפסוק כפי שהבאנו, ואפשר לפרש בכוונת רש"י שמוזכר בתחילה 'בעליו' וכן בסוף מוזכר 'בעליו', ומשמע מזה שיהא הכל באותם בעלים. ובסוכת דוד [אות מב] כתב שמרש"י משמע שהוא דורש מסיפא דקרא "וגם בעליו יומת". אבל התוס' כתבו ש'והועד בבעליו' מדבר כשבאים לייעד את השור, ולכן אין לפרש שלומדים ממילים אלו, אלא הלימוד הוא מסמיכות 'והשור יסקל' ל'הועד בבעליו'. וכן כתבו תוס' שאנץ ותוס' הרא"ש.

43. א. כך כתב רש"י כמה פעמים "שיהא לו

שמדובר באופן שקדם וזכה בו אחר, והחידוש הוא שפטור למרות שהיה לו בעלים בשעת נגיחה.

והתורת חיים כתב, שמדובר במועד, והשור המזיק אינו שוה כמו הניזק, ולכן אם יתפסו עדיין נשאר חוב לשלם, וקמ"ל שפטורים הבעלים, כיון שהפקירו אותו קודם העמדה בדין.

40. נחלקו הראשונים בפטור זה של נגח ואח"כ הפקיר או הקדיש, באיזה שור מדובר? בשיטמ"ק מביא בשם המאירי ומהר"י כן שהקשו לר"ע הסובר יוחלט השור ואינו יכול למוכרו, אם כן ה"ה לענין הפקר והקדש הוי מוחלט, ואין בידו להפקירו. ומתריצים, שרבינא איירי במועד [וראה לעיל בהערה 38 בשם רבנו פרץ שאין אומרים יוחלט השור אלא אם כן היו בעלים בשעת נגיחה. אבל בנגח ואח"כ הפקיר זה לא מתרין]

ואולם מהראב"ד [המובא בהערה 43] משמע שלמד שמדובר בתם, וכן כתב בשיטמ"ק בשם רבינו יונתן שמדובר בתם. וראה בחת"ס סימן קסה המבאר מדוע דין זה נאמר דוקא בתם. וראה עוד באבנ"מ סימן צג ס"ק כג. ומסתימת לשון הרמב"ם והשו"ע משמע שמדובר בין בתם ובין במועד. והאריך בזה באחיעזר אהע"ז סימן מא סק"ב.

ומה שהקשו לפי ר"ע דיוחלט השור, מביא

אלא, אכן יש ללמוד שגם עד גמר הדין צריך להיות בעלות אחת על השור כדי לחייבו, ובאמת אימא, כך יש לומר ולשנות כברייתא: עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד⁽⁴⁵⁾.

שנינו במשנה: חוין מרשות המיוחדת למזיק.

שואלת הגמרא: וגמר הדין לא בעינן? וכי אין צורך שיהא השור גם בבעלות אחת עד שעת פסיקת הדין, ודי בבעלות אחת עד שעת ההעמדה בדין? והא, והרי מה שאמר הכתוב "השור יסקל", בגמר דין הוא דכתיב! שהרי זה ש"השור יסקל", זה לאחר פסיקת הדין, ואם כן, יש לומר שעד גמר הדין צריכה להיות בעלות אחת⁽⁴⁴⁾.

שהלימוד הוא ב"אם אינו ענין" ראה שם. והראב"ד תירץ, שאף על פי שלענין קטלא הלכה כרבנן, בכל זאת, לענין תשלומין הלכה כרבי יהודה, דכתיב "ומכרו את השור החי, וחצו את כספו", אלמא בדאית ליה בעלים בשעת תשלומין מיירי.

44. בטור ושו"ע סימן ת"ו ס"ג פסקו שאם נגח שורו של אדם, והפקירו בעליו קודם שעמד בדין, וחזר וזכה בו, חייב. והיינו, שאין צורך שיהיו לו בעלים במשך כל הזמן מהמיתה ועד גמר דין, אלא רק שיהיו לו בעלים בשעת מיתה, ובשעת העמדה בדין, ובשעת גמר דין. והגר"א בכיאוורו שם הוכיח כן מלשון הגמרא, כי אם יסוד הדין הוא שצריך שיהיו לו בעלים מתחילה ועד סוף, לא היה לגמרא להזכיר כלל העמדה בדין, אלא רק ממיתה ועד גמר דין, ובהכרח שרק באלו שלשה זמנים יש צורך שיהא לו בעלים. ואולם ברש"י מבואר דבעינן שיהיו לו בעלים מתחילה ועד סוף. ואף לדעת השו"ע, אם הפקירו, ואחר זכה בו, פטור. וצריך ביאור מה נפקא מינה אם מכר לאחר, שאנו פוסקים דחייב [ודלא כרש"י], לבין חזר אחר וזכה, דפטור. וראה ב"אילת השחר" בענין זה.

45. והקשה הגר"ח מטלז, למה לא נילף מהשור יסקל שגם מעשה הסקילה צריכה להיות בבעלים. וראה בברכת אברהם מה שכתב ליישב.

בעל אחד, "שוין כאחד בבעל אחד", ולפי זה לא רק אם הפקיר והקדיש, אלא אף כשמכר לאחר, לכאורה, יהיה פטור. וראה ברשב"א שכתב, שאי אפשר לפרש דבעינן שיהא של איש אחד, דאם כן, אפילו נגח ומת ונפל קמי יורשין צריך להיות הדין שלא יהרג השור. לכן הוא מפרש, שכדי לחייב בתשלומי נזק של השור, צריך שיהיה השור ברשות בעלים שהם ברי חיוב תשלומים בנזקים, אפילו יהיו לו כמה בעלים ודלא כרש"י, הסובר שצריך בעלים אחד בלבד. אבל כשהפקיר או הקדיש, אין השור ברשות בר חיובא.

והאחרונים האריכו להקשות על שיטת רש"י הסובר שבעינן בעלים אחד, והביאו ראיות דלא כן [וראה באחיעזר ח"ג סימן מ"א שכתב ליישב שלפי רש"י אם ימכור, יתחייב מטעם "משתרשי ליה". ואולם החזון איש סימן ג' ס"ק ט"ז כתב בפשיטות שמה שכתב רש"י "בעל אחד" היינו בעלות ממין אחד, לאפוקי הקדש והפקר. וראה בשיעורי ר' שמואל שביאר סברת המחלוקת].

ב. הראשונים הקשו, היאך העמיד רבינא את המשנה כרבי יהודה, הרי ההלכה היא כרבנן החולקים עליו שם [לקמן מד ב.]. ותירץ הרא"ש שרבנן נחלקו רק לענין שור שהמית אדם, אבל בשור שהמית שור מודים לרבי יהודה. אלא שעדיין הדברים צריכים ביאור, כי הפסוק שממנו לומד רבי יהודה "והועד בבעליו" מדבר בשור שהמית אדם. והקשה כן בתוי"ט. ותירץ,

שאם מעשה הנזק נעשה בתוך רשותו של בעל השור המזיק, פטור.

ומבארת הגמרא את טעם הדין, משום דאמר ליה המזיק לניזק: תורך ברשותי מאי בעי? מה מעשה שורך בתוך רשותי. כלומר, המזיק אומר לניזק: אילו לא היה נכנס שורך לרשותי, הוא לא היה ניזוק⁽⁴⁶⁾.

שנינו במשנה: ובכל מקום, חוץ מרשות המיוחדת למזיק, ורשות הניזק והמזיק [חצר השותפים], כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ.

והגמרא, בבואה לפרש את דברי המשנה "ורשות הניזק והמזיק" דהיינו חצר השותפים, מקדימה להביא את דעת האמוראים בדין חצר השותפים, וכיצד יתפרשו דברי המשנה לפי שיטתם:

אמר רב חסדא אמר אבימי: חצר השותפין — חייב בה על השן ועל הרגל. אם בהמת אחד השותפין אכלה פירותיו של השותף השני המונחים בחצר, או דרסה על כליו שבתוך החצר המשותפת, חייב בעל הבהמה המזיקה בתשלומי הנזק, כי חצר השותפין אינה כרשות הרבים שפטורים בה על שן ורגל, אלא כיון שאין לבני רשות הרבים רשות לילך בה, אף היא נחשבת ל"שדה אחר", שחייבה בה התורה בשן ורגל⁽⁴⁷⁾.

והגמרא מבארת לפי דבריו את דברי המשנה: ⁽⁴⁸⁾

והבי קאמר, ולפי זה, כך הם פירוש דברי המשנה: בעל הבהמה חייב על נזקיה בכל מקום, חוץ מרשות המיוחדת למזיק. דאם הזיקה בתוכה, פטור. ואולם, אם הזיקה ברשות משותפת של הניזק והמזיק, בזה, כשהזיק, חב המזיק⁽⁴⁹⁾ לשלם את תשלומי

למזיק כלל].

47. ראה רש"י לקמן [יד א ד"ה והפונדק]. וכל שכן שחייב בחצר השותפין על הקרן שאף ברשות הרבים חייב. רש"י. וראה הערה 51 באיזה חצר מדובר.

48. על פי ה"פני יהושע". וראה עוד ב"לחם אבירים" מהדו"ב. ואולם בראב"ד לקמן יד א משמע שרב חסדא ורבי אלעזר נחלקו בפירוש המשנה, משמע שהם עצמם אמרו את הביאור במשנה.

49. כלומר, המילים "ורשות הניזק והמזיק" הם תחילת המשפט הבא, ולא הסיום של המשפט הקודם.

46. על פי לשון הרמב"ם [פ"א מהלכות נזקי ממון ה"ז]. ובברכת שמואל סימן טו מבאר שאין הפטור בזה רק מפאת שאין עליו חיוב שמירה בתוך חצרו, דלקמן כג ב מבואר שהיה סלקא דעתך לומר שאף אם שור הרג אדם ברשות המזיק יהא פטור מסקילה, וחיוב סקילה הרי הוא חיובא דשור, שהרי אף שור הפקר ההורג אדם חייב סקילה, וכן אף בשמר שמירה מעולה, ויצא השור והרג אדם, יסקל השור על אף שבעליו שמרו כראוי, ואם כן, מדוע יפטר ברשות המיוחדת למזיק? ומבאר, שהפטור הוא משום שנחשב הדבר שהניזק גרם לעצמו את הנזק, ובעל השור לא נחשב למזיק כלל [ואין זה כמו שן, שפטורה ברשות הרבים, כי התם הוי מזיק, אלא שפטרה אותו התורה מתשלום, אך כאן, שנכנס הניזק לרשות המזיק, אין הוא נחשב

ודנה הגמרא: **הניחא לשמואל**, פירוש זה עולה יפה לשיטת שמואל, המפרש לעיל [ג ב, ד א] שארבעת הנזיקין שהוזכרו במשנה הם: רגל, בור, שן ואש, ולפי זה אכן לא הוזכר דין קרן במשנה, ולכן צריכה המשנה לרבות את הקרן.

אלא לרב, דאמר: תנא שור וכל מילי דשור, לשיטת רב המפרש ש"השור" האמור בין אבות הנזיקין הכוונה היא לכל האבות שיש בשור: קרן, שן ורגל, אם כן, קרן כבר נשנית במשנה, ולדבריו קשה, "כשהזיק **הב המזיק**", **לאתויי מאי?** מדוע הוסיפה ואמרה המשנה זאת, ומה הוא בא לרבות?

והגמרא מיישבת, בהביאה ברייתא המפרשת מה באה המשנה לרבות:

לאתוי, הא דתנו רבנן, לרבות את מה שפירשו חכמים בברייתא, וכך פירשו: מה ששנה התנא במשנה **"כשהזיק חד המזיק"**, בא להביא [לרבות] את **שומר הנם והשואל, נושא** [שומר] **שכר והשוכר** שקבלו בהמה

הנזק⁽⁵⁰⁾.

ומביאה הגמרא דעה אחרת בדין חצר השותפין:

ורבי אליעזר אמר: חצר השותפין פטור בה על השן ועל הרגל. כי היות ולניזק יש רשות בחצר, אין היא נחשבת ל"שדה אחר", והרי היא כרשות הרבים, שפטור בה על שן ורגל⁽⁵¹⁾.

והגמרא מבארת לפיו את דברי המשנה:

וחכי קאמר, כך הם פירוש דברי המשנה: בעל הבהמה חייב על נזקיה בכל מקום,⁽⁵²⁾ **חוץ מרשות המיוחדת למזיק,** וכן **רשות הניזק והמזיק נמי,** גם בה פטור.

עוד שנינו במשנה: **וכשהזיק, הב המזיק** לשלם תשלומי נזק.

ומבארת הגמרא: **לאתויי,** להביא ולרבות, את חיוב דין קרן, שור הנוגח בקרנו, שלא נכלל בין ארבע האבות שהוזכרו במשנה.

התוס', שבתחילת הסוגיא אפשר לפרש שני דרכים, או כפי המסקנא, או שעתה סברנו שנחלקו בחצר המיוחדת גם לשוורים וגם לפירות. ורק למסקנא נתבאר אחרת. ובשני הדרכים הללו תלוי כיצד לגרוס בהמשך הסוגיא [יד א] ראה שם.

52. יש להעיר מה הפירוש "ובכל מקום"? הרי ברשות הרבים פטור בשן ורגל, וחוץ מרשות הניזק אין עוד מקום ששן חייבת עליו. ובאמת בהרבה נוסחאות לא גורסים מילים אלו במשנה. ראה בשינויי נוסחאות.

50. והיינו אף בשן ורגל, דבקרן פשיטא, דאפילו ברשות הרבים חייב, וכל שכן הכא [רש"י]. אלא שיש להקשות, שמא מדובר בקרן, ובא להשמיענו שלא נחשב כרשות המזיק, שפטור. וכתב הפנ"י, שאף זה מילתא דפשיטא היא, כי היות ויש רשות לניזק להכניס את שורו, לא יתכן לומר "תורך ברשותי מאי בעי".

51. התוס' ביארו שלמסקנת הגמרא נחלקו רב חסדא ורבי אלעזר רק בחצר משותפת שרשאים להשתמש בה רק לפירות ולא לשוורים. אבל בחצר שרשאים להשתמש גם לשוורים, לפי כולם פטור כי זה הוי כרשות הרבים. וכתבו

לשלומי?! עתה, ששורי הזיק את שורך, וכי אני צריך לשלם לך?!

אלא, שמא תאמר שמדובר באופן דאזקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל, ששורו של השואל הזיק את השור של המשאיל, ועל זה נאמר שאם השור המזיק הוא תם, משלם השואל למשאיל רק חצי נזק.

גם זה קשה: כי לימא ליה, יכול המשאיל לומר לשואל: אילו איתזק מעלמא, בעית לשלומי כוליה תורא, אילו היה שורי ניוזק על ידי שור של אדם אחר מהעולם, הרי היה עליך לשלם לי את הדמים של כל השור, כי היתה עליך חובת השמירה שהוא לא ינזק, ואם כן, השתא, דאזקיה תורא דידך פלגא ניוזקא הוא דמשלמת לי? עתה, ששורך הוא זה שהזיק את שורי, היתכן שתשלם לי רק חצי מהנזק? (55)

והגמרא מבארת את הברייתא:

לעולם, דאזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל. באמת מדובר בברייתא כשהזיק שור המשאיל את שורו של השואל, והשמיענו התנא שהמשאיל חייב לשלם את ההיזק. ומה שהקשית שיש לפוטרו משום שעל השואל מוטלת חובת השמירה שלא יזיק, ובכלל זה את שור המשאיל

לשמירה, שאם הזיקה הבהמה ברשותך, תם משלם חצי נזק, ומועד משלם נזק שלם. (53) וכל זה, אם לא נעל השומר כראוי.

אבל, אם נעל כראוי בפני הבהמה, והגדר נפרצה כלילה מאליה, או שפרצה לסטין, ויצאה הבהמה וחזיקה, פטור. כיון ששומר כראוי הרי הוא אנוס.

והגמרא דנה עתה בביאור דברי הברייתא:

אמר מר בברייתא: "כשהזיק חב המזיק", להביא שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר.

היכי דמי? באיזה אופן מדובר, מי הזיק את מי?

אילימא דאזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל (54) אם תאמר שמדובר באופן ששורו של המשאיל, השאול בידי השואל, הזיק את שורו של השואל, ועל זה נאמר "תם משלם חצי נזק", שהמשאיל חייב לשלם לשואל על הנזק, יקשה: לימא ליה, הרי יכול המשאיל לומר לשואל: אילו אזיק בעלמא, אילו שורי היה מזיק שור של אדם אחד מהעולם, הלא בעית לשלומי את, הרי אתה היית צריך לשלם לו, כיון ששמירתו מוטלת עליך, ואם כן, השתא, דאזקיה לתורא דידך, בעינא

53. בפירשו התוס' שאין ברייתא זו קושיא לרב חסדא, שאמר כי "רשות הניזק והמזיק, ושהזיק חב המזיק" זה המשך אחד. כי לשיטתו היה די שתאמר המשנה "ורשות הניזק והמזיק חייב", ומה שהוסיפה המשנה, בא לרבות.

54. "לכך נקט משאיל ושואל טפי מאינך שומרין, משום דפריך שפיר טפי מהני, דאפילו בהזיק באונס מחייב השואל". תוס' רבנו פרץ. וראה עוד ב"תורת חיים" מה שכתב בזה.

55. הקשה רבנו פרץ: תימה, אמאי לא מוקי לה כגון דאזיק תורא דמשאיל לתורא דעלמא, ושואל מחייב בנזיקין, כגון שקיבל עליו שמירת נזקו. וכך כולוהו. ויש לומר, דהא קתני לה בהדיא לקמן [מד ב], דקאמר בד' שומרים שנכנסו תחת

53. בפירשו התוס' שאין ברייתא זו קושיא לרב חסדא, שאמר כי "רשות הניזק והמזיק, ושהזיק חב המזיק" זה המשך אחד. כי לשיטתו היה די שתאמר המשנה "ורשות הניזק והמזיק חייב", ומה שהוסיפה המשנה, בא לרבות.

54. "לכך נקט משאיל ושואל טפי מאינך שומרין, משום דפריך שפיר טפי מהני, דאפילו

סיפא, אמור [פרש] את סוף הברייתא: רפת אשר נפרצה בלילה, או שפרצה ליסטים, ויצתה הבהמה והזיקה פטור.

ומשמע, דוקא כיון שנפרצה בלילה, פטור, כי אנוס הוא. הא אם נפרצה ביום, יהיה השומר חייב.

ומדוע? הא, הרי העמדנו שלא קיבל עליו השומר שמירת נזקיו של השור? (2)

מיישבת הגמרא את הקושיא: אכן ברישא מדובר כשלא קיבל עליו השואל את שמירת

והכא במאי עסקינן, מדובר כאן באופן שקיבל עליו השואל רק את שמירת גופו של השור, שהוא לא יזוק על ידי אחרים.

א-ת ולא קיבל עליו שמירת נזקיו, לא התחייב לשמור על השור שלא יזיק לאחרים. (1) ולכן, אם שורו של המשאיל הזיק, חיוב התשלום הוא על המשאיל, אף אם הזיק לשורו של השואל.

אך מקשה הגמרא על התירוץ: אי הכי, אם כך הוא, שהברייתא מדברת כשלא קיבל עליו השומר שמירת נזקיו, אם כן, אימא

הוא אינו מתחייב על כך בעל כרחו, ולכן נשאר בעל השור אחראי על נזקי ממונו כלפי העולם. ואם כן מקבל עליו שמירת נזקים, והבעלים מסתלקים משמירת ממונם על סמך זה שמקבל עליו השומר לשמור, נעשה השומר "בעלים" כלפי העולם. וכיון שחייבה תורה בתשלומי הנזק את כל אלו שמוטל עליהם חובת השמירה מנזק, נעשית חלות הדין של חיוב נזקים על השומר בדיבור בעלמא. וכיון שמשכו הבעלים את ידם משמירת נזקי השור על פי קבלתו של השומר הזה, הרי הם נפטרים מחיובי נזקיו לפי שכבר אינם נחשבים בעלים לגבי נזקים שיוזק השור. ועוד, כיון שמסרוהו הבעלים לשומר, נחשב הדבר ששמרו אותו כראוי, לפי שאינם צריכים לחוש שיפגעו השומרים בשמירתם. וראה גם בחידושי הגר"ש סימן א.

וראה עוד בדין שומר, האם צריך שיקבל על עצמו שמירת נזקיו כדי שיתחייב בהם, מה שנחלקו הרמב"ם והראב"ד בפ"ד מנו"מ ה"י, ומה שכתב בחידושי הגר"ח, ובאה"א"ז ריש הל' נו"מ.

2. הראשונים נחלקו בטעם הדבר שלא פירשה הגמרא את הסיפא דקאי על חיוב המשאיל כמו

הבעלים, ואם כן, לא הוה איצטריך למתני כשהזיק חב המזיק לאיתווי כה"ג, אף על גב דמצי לשנויי תני והדר מפרש כדלעיל, מכל מקום, עדיפא דמיניה קא מתרץ. ועוד יש לומר, דאם כן, הוי ליה למימר בהדיא בברייתא "לאיתווי שומר חינם והשואל שנכנסו תחת הבעלים" כדקתני לקמן. אבל מדקתני שהזיק ברשותם, משמע ברשות השומרים דהיינו שהזיק שורו של שומר את שורו של בעל הבית או איפכא. וראה כן בשיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש.

1. החזון איש [סימן ז' סק"ו] העיר, שחיוב השומר לשלם את הנזקים שהזיק השור אינם משום שהתחייב השומר לשלם את הנזקים שיוזק השור, ואף אפשר שלא תועיל התחייבות שכזו, כי כיצד ישתעבד לכל העולם לשלם להם נזקי שור שאינם שלו? ולכן כתב החזון"א, שכל שומר המקבל דבר לשמור, הרי לענין חיוב נזיקין משום "ממונו שהזיק", השומר הוא הנקרא הבעלים, כי מי שבידו לשמור את השור, הוא הנקרא בעל הממון לגבי חיוב נזקיו שיוזק. אך אם בזמן שנעשה שומר לרצונו הוא הודיע במפורש שאינו מקבל עליו את שמירת נזקיו,